

THE LAST, ALWAYS THE SAME, MIRON KIROPOL

Mircea A. Diaconu

Prof. PhD., „Ștefan cel Mare” University of Suceava

*Abstract: This study aims to define the distinctive particularities of the poetry of Miron Kiropol, having as a reference volume *La marginea focului extrem* published at Vinea publishing in 2018. Consecrated in the Romanian poetry of the 1960s, self-exiled in France starting with 1969 and, therefore, a forbidden author in Romania during the communism years, Miron Kiropol returns on the literary market in Romania after 1990 with a poetry which generated different and even divergent interpretations. Within this study we localize the poetry of Miron Kiropol as a descendant of "Eminescu"'s poetry, through the relation between the poems taken in an individual manner and the dimension of the assembly. Considered to have a poetic nature, Miron Kiropol depicts his poetry as a field of visionary revenge before the actual world, in which being and idea, spirit and matter, visions and biography co-exist. Poetry thus becomes an existential journal, a saga of an inner man drunk and sorrowed by the world at the same time.*

Keywords: Miron Kiropol, exile, neo-modernist Romanian poetry, religious poetry

Figură solitară și insolită, aproape straniu prin exultanță, exuberanță și entuziasm, Miron Kiropol revine pe piața (și în viața) literară din România cu un volum de peste 500 de pagini, *La marginea focului extrem* (Editura Vinea, 2018). Să reamintim că, plecând din România în 1968, după ce editase două volume de versuri (al treilea, tipărit în 1969, a fost dat la topit), a reintrat în literatura română în 1989, surprinzând, în fond, prin formula lirică puternic personalizată? În DGLR, Valeriu Cristea își încheia prezentarea cu această afirmație emblematică: „Poet paradoxal, totodată de o rară concentrare și abundență, profund până la obscuritate, inventatorul unui limbaj poetic foarte personal, uneori derutant, Kiropol are accente, inițiative și izbutiri de mare poet”. Firește că anvergura discursului său liric, lipsa parcă a oricărei cenzuri raționale, coborârea în bolgii și în „plutonic” (și trimiterea la acel Eminescu relevat de Negoïtescu nu e întâmplătoare) au contrariat critica literară. Altfel nu-mi explic de ce Laurențiu Ulici îl plasează la temelia piramidei pe care și-o imaginase – deși e posibil ca autorul istoriei literare a generației '70, publicate în 1995, să fi avut în vedere doar forța și mai ales impactul volumelor tipărite de Kiropol înainte de plecarea din țară, ratând astfel șansa unei recuperări. Deduc, dintr-o cronică scrisă de curând de Cristian Livescu (nr. 3 din „Convorbiri Literare”, 2019), că și în Franța s-a întâmplat cam același lucru; nu numai critica e derutată în fața acestui limbaj, editurile însele par speriate de proiectul liric pe care Miron Kiropol îl construiește. În fine, nu știu dacă a pătruns cu adevărat în conștiința criticii literare românești – dar există, clar, anumite dificultăți în a situa, înțelege, accepta chiar poezia lui Kiropol, care sparge obișnuințele noastre comode. La drept vorbind, e și greu ca vocile criticii să se armonizeze în fața acestui tumult care angajează deopotrivă subiectul și ființa.

De exemplu, în *Poezia românească neomodernistă* (Editura Școala Ardeleană, 2018), Ion Pop îi dedică mai multe pagini, punându-l alături de Nicolae Ionel, într-un capitol numit *Tematica religioasă*. În 1990, Eugen Simion publica în „România Literară” un text care se

intitula chiar „Un poet creștin”. Citim din Ion Pop: „Motive și teme religioase există, în chip firesc la mai mulți poeți, fără a da, însă, tonul ansamblului operei lor. Fac excepție”, aflăm, Nicolae Ionel și Miron Kiropol. Dar dacă cu adevărat tematica religioasă tonul poeziei lui Kiropol? Din sinteza propusă de Valeriu Cristea în DGLR, faptul acesta nu prea putea fi bănuț. Dacă insistăm, am putea spune că el nu reiese prea clar nici din analizele pe care le face criticul clujean. Pe de altă parte, tocmai abundența de versuri, de care vorbește cu o anume concesie Ion Pop, și hieratismul asupra căruia atrage atenția sunt mai degrabă incompatibile. E aici o chestiune de nuanță pe care vrem să o precizăm. Firește, are dreptate Ion Pop când spune că textele lui Kiropol propun „un soi de monoculturi, căci și la nivel tematic și la cel al figurației, poezia dezvoltă, ramificând-o, aceeași năzuință obsedantă, care ajunge să o domine: depășirea condiției carnal-umane și transfigurarea în pură ființă spirituală”. Nu cred, însă, că poți ilustra „transferul dinspre carnal spre condiția austeră a subiectului – tendinței de asceză convenindu-i perfect hieratismul *sui generis* al imaginilor” cu versuri precum cele citate: „Zi de nebunie, unde ți-e inima? / – E între trandafir și frică”. Eu văd aici nu asceza, nu hieratismul, ci fervoarea spiritului, un fel de beție nu a simțurilor, ci a spiritului, un fel de sărbătoare a lui care contopește suferința cu o anume gloriificare a ei. Mai mult, saltul acesta spre care ne duce cu gândul poezia lui Kiropol – corelat mai degrabă misticismului, decât religiozității –, este adesea expresia nevoii eului deopotrivă de a se construi și de a se exprima pe sine. Totul, poate, consecință a unei crize a subiectului. Oricum, între *trandafir* și *frică* înseamnă între spiritul pur și subiectul concret, într-un fel sau altul agresat.

În fine, am scris de câteva ori cu mulți ani în urmă despre poezia și eseurile lui Miron Kiropol. Voi încerca să dezvolt aici câteva lucruri care mi se par importante, pornind de la acest ultim volum publicat de Miron Kiropol în limba română. Primul poem se numește *7 iunie 2013*, ultimul, *27 martie 2017*. Prin urmare, este firească întrebarea: e un jurnal acest volum de peste 500 de pagini, un jurnal liric – unul al *exercițiilor spirituale*? Titlurile poeziilor – care sugerează respectarea criteriului calendarității, specific jurnalului – ne-ar putea trimite clar spre o astfel de interpretare. De altfel, același lucru se întâmplă cu volumele *Împerecheat cu sabia* (2012) și *Aur în sită* (2014), poate și cu altele. De ce să nu vorbim, mai degrabă, de o „epopee” lirică? Un volum, *Făt Frumos din lacrimă* chiar era numit de Valeriu Cristea epopee. Acum, o epopee care se hrănește și din cotidian. Firește, nu e cotidianul *realistic*, ci al unei lumi vizionare, fantasmice. Dar la mijloc, totuși, nu e lumea vizionară în sine, ci o combustie care proiectează ființa în spații imaginare, trecute dincolo de oniric, în proiecții ardente. Voi reveni, însă, asupra acestui imaginar. Altceva mi se pare acum relevant. Firește, acest mod de a *trăi* liric are, pentru creația propriu-zisă, avantajele și dezavantajele sale. Natură lirică fiind – sau, mai degrabă, construindu-și identitatea exclusiv ca natură lirică, eludând adică, nu doar din versuri, ci din existență chiar, cotidianul, viața imediată, banala viață cotidiană, Miron Kiropol se construiește exclusiv în spații imaginare. E o proiecție care acoperă totul. Viața aceasta paralelă e singura lui viață. Or, tot ce pune în pagină Miron Kiropol, cele câteva ore de scris, devine astfel semnificativ. Și, ca în cazul jurnalului lui Amiel, tocmai lipsa de selecție e relevantă. De aceea, ar trebui să știm că nu citim poeme, ci avem acces direct la această combustie ardentă. Firește că nu avem de-a face cu *exerciții spirituale* – dar nici cu un „limbaj studiat, ușor artificial”, cum crede Ion Pop. I se poate reproșa lui Kiropol lipsa de orice preocupare formală, absența oricărei *studieri* a efectelor? Dacă ar fi scris poeme, poezii, texte care, suficiente lor însele, să reziste în izolarea lor, adică dacă ar fi rescris, prelucrat, cizelat, dacă s-ar fi chinuit cu versul, cum i se întâmpla lui Eminescu, într-un efort continuu cu perspectiva îndepărtată (și utopică) a „variantei ultime”, definitive, am fi putut avea lăzile de manuscrise și câteva poeme șlefuite ca un cristal.

Dar Miron Kiropol ne arată șantierul în starea lui naturală. Iar trimiterea la Eminescu nu e întâmplătoare – și, tipologic, situațional, ea poate să spună ceva. Expansiv, lirismul eminescian e deopotrivă intensiv. Marile viziuni, din care avem acces la fragmente, se decantau în poeme, asupra cărora Eminescu revenea cu obstinație. Evident, nici el nu era preocupat strict de poeme. Să nu uităm că *Se bate miezul nopții* e, la origine, o secvență mai degrabă contextuală prin raportare la semnificațiile întregului din poemul dramatic *Mureșanu*. Or, Miron Kiropol publică tot: o existență care se definește prin verb – din care, totuși, pot fi selectate câteva poeme memorabile. Dar, evident, nu o astfel de excelență – a fragmentului – caută Miron Kiropol, ci excelența viziunii, a totului. Poate că nu am dreptate. Dar mi se pare că această problemă e definitorie pentru lirismul său; a o pune în discuție, cred că este datul esențial de la care ar trebui să pornim în orice analiză. Altfel, putem vorbi, ca Ion Pop, de „recolta de versuri”, de „sutele de parcele de texte”, de „pericolul artificiozității”, în nici un caz, totuși, de „limbajul studiat”. Așadar, de ce scrie Kiropol așa cum scrie?! Și aici s-ar mai putea lansa niște ipoteze, poate de natură biografică, freudiană, psihanalizabile etc. Fără țară, Kiropol locuiește într-una pe care și-o construiește, rodul propriei disponibilități creative. Cu traume biografice care transpar în câteva versuri, Kiropol proiectează prin cuvânt spații ale libertății totale. Cenzurat de umilințele vieții cotidiene, Kiropol plonjează în vis. E un fel de *mag călător printre stele*, un *fecior de împărat fără de stea*. Călător printre stele, timpi, veacuri, lumi, între materie și transcendență, Kiropol scrie un fel de rugăciuni care consemnează plânsul în sine ca exuberanță. Cert este că, numindu-și poemele așa cum am văzut, și făcând din poeme un martor al existenței, nu știm unde începe și unde sfârșește acest discurs. Poemul de început și cel de sfârșit sunt simple accidente: de ce să nu spunem că poemul, așa artificios, cum zice Ion Pop, de fapt, parcă neîngrijit, e chiar existența lui Miron Kiropol.

Kiropol scrie, deci, *altfel* decât se scrie în mod obișnuit – iar motivația, cu un întreg câmp problematizant, e sugerată în poemul următor: „Își bătea joc de mine înnegurat înțeleptul. / Ridică mâna și între policar și degetul arătător, / Făcând semnul care indica nimicnicia, puținul, / Îmi spuse rânjind: «Dumneata ești acela care faci / Poezii nu mai mult decât atât?» / Și mi-am plecat capul căci spunea adevărul. / Nu eram albia unui fluviu, nu mă înnobilase / Nici un rege. Nu înnoiam cuvintele. / Mă troienise neputința. / Nu se arătau din mărgean sirenele. / Singur, vânat ca străfundul de mare / Mă agățam de văzduhuri amare / Citind doar ca dureri semnele. / Trăiam într-un eu fără podoabe. / De ce ai îndrăznit să te naști / Îmi șopteau stelele, cărei siluiri întrupare? / Atunci mi-a vorbit îngerul păzitor: / «Nu vezi că ai în tine mereu aprinsă lumânarea de Paști?» / Atunci a căzut din carnea mea căderea cea mare, / Și l-am văzut pe înger și în întregime am fost rug / Izgonind din ochi orice alt văz. / L-am părăsit pe înțelept părăsind cenușă / Pe vorbele lui de clacă. / Îngerul punându-mi mâna ca o sabie pe umăr / M-a făcut nu numai patul fluviului / Ci fluviul însuși, / Din cuvinte am clădit Regate, / Iar stelele s-au născut și mi-au dat viață” (16 mai 2015). E aici o *ars poetica* și chiar mai mult decât atât. Și, deși nu-mi propun aici analizarea acestui poem, căci miza citării era doar de a arăta că în spatele angajării poetice nu stă finalitatea unei poezii, ci o anume asumare a viziunilor, nu poți să nu reții distanța antagonică dintre creatorul de poezii, pus sub conotații negative, și vizionarul, creatorul de lumi. Să fii nu doar „albia unui fluviu”, ci fluviul însuși și deopotrivă rug, și toate acestea sub semnul simbolic al existenței care echivalează cu lumânarea aprinsă de Paști, iată care sunt coordonatele în care se înscrie pentru Miron Kiropol facerea poetică. Iată de ce nu scrie el versuri, poezii – scrierile-i fiind expresia *viziunii ca act*, a viziunii transmutate în existență.

Firește, putem face o radiografie mai amănunțită a felului cum se raportează Miron Kiropol la cuvânt – dar nu știu dacă vom obține neapărat un plus de semnificație; sigur vom

obține o ilustrare mai atentă și detaliată a ideii deja formulate, căci mi se pare evident că poezia lui Kiropol se întemeiază pe recurența câtorva obsesii, proiectate imaginar, fantasmatic. Tocmai datorită adevărului lor, autenticității care le face posibile, nu vom descoperi în universul lui Kiropol contradicții, ci continuități, dezvoltări. Și dacă vor fi existând idei care par să fie discrepante cu întregul, atunci ideile discrepante aparțin unui întreg încă nedescifrat, neperceput. Problema nu este a *autenticității* lor, ci a limitelor noastre, căci poezia lui Miron Kiropol e obsesivă. Tocmai de aceea, această continuitate pe care o susțineam mai devreme – căci natura, ca să zic așa, nu minte. Iată cum începe primul poem al volumului: „Cuvintele înainteză în mine fără față, / Strigoi vrând să mă îmbrățișeze / sau paji de spirite cu aripi de lumină? / Nu știu de ce inima îmi îngheață / Deși de rugăciune-i plină” (7 iunie 2013). *Cuvintele își asociază rugăciunea și călătoria*, motive, toate acestea trei, recurente și definatorii în poezia lui Miron Kiropol, care constituie osatura unei construcții vizionare și emoționale de anvergură. Și dacă am citat mai devreme din primul poem al volumului, să citim acum din unul de la pagina 183: „De unde vin cu foamea lor de viscol cuvintele? / Le întrebuițez ca și cum ar ieși proaspăt aur din atamor” (3 iunie 2015), ori alt poem: „Nu am nimic altceva, nimic altceva, / Doar tortura cuvintelor, / Doar sarea lor de bucurie. / Gras de frumusețe e locul unde mă așez / pentru a descrie puterile cerului. / E adevărat că puțin am împlinit / Din ceea ce mi s-a cerut să clădesc. / Dar cu timpul, cărămidă după cărămidă, / Casa mea s-a făcut turn și meterez, / Fortăreață cu aripi. / Și am înțeles că îngerii vegheau / În mine steaua lor (...)” (6 august 2015). Apoi: „Dacă vorbesc dau rugului puteri. / Dacă tac îmi dau mie însumi” (12 august 2015).

Este în poeziile acestea un extaz al suferinței purificate, proiectate în călătorie, în vis, care implică o mistică și o hermeneutică. Totul pare însă a fi o revanșă – nu un refugiu. Nu este soluția unui învins (citim: „Viață de câine jupuit de viu am avut – 29 iunie 2015) – ci orgoliul aproape christic al depășirii concretului. „Vei fi acum călătorie pură / A fantasmelor în visul fără leac”, citim într-un loc (15 februarie 2015). Altundeva, într-un scenariu dramatic (19 iulie 2015): „Eu calc pe aur când umblu peste rumegușul verii / Cu picioarele astea învelite în goliciune. / Le aud cum atingând țărâna cântă, / iar cel ce cântă e venit din cer. / Mut se înșiră cuvintele, / Vorbesc numai prin surâs”, spune Copilul, una dintre vocile scenariului dramatic. Altundeva (16 august 2015): „Înaintez prin locuri ce au fost. / Poate trăiesc și fără să vreau m-am rătăcit / În ele purtat de spuma adierii. // Vreau să învăț ceea ce a rămas neînvățat; / Chiar dacă totul pare pierdut, / În mister nimic nu e pierde”. În fine, cine este acest eu care „orbecăi(e) prin năruire” (26 octombrie 2015) și care spune „Sunt în pământ, sunt în cer, / Încă necreat” (27 octombrie 2015) sau „Aș râde de mine însumi / dacă aș mai fi în trup, / Dar sunt departe ca în ceață, / Din lumea de dincolo aud un cânt, / pare că se luminează de ziuă (...)”? Confesiunea aceasta – care are în centru ideea de rătăcire, călătorie, peregrinare în spații care eludează tot ceea ce ține de materialitatea imediatului, de viața concretă – se înscrie într-un scenariu de natură inițiativă, ce presupune o mistică. Dar o mistică neprogramatică. Citim: „Din loc în loc de taină am călătorit / Fără să știu de ce împins de voci / În foc, dincolo de Culme (...) / dureros rătăcind prin lumi intermediare. / Sabia o aștepta la câte un colț / De pustiu și în gâtlej primea nisipul / Ca unic tain ritual” (29 decembrie 2014). Altundeva: „Vino cutremurare să-ți aud / Râsul plângând, / Mercurul ermetic, / Totul e aripi chiar dacă zborul încetează” (12 ianuarie 2015). Spinii, aurul, alte elemente simbolice fac parte din acest scenariu hermeneutic, al transmunderii, rătăcirea, călătoria, migrarea implicând o metamorfoză. Tot ceea ce se petrece în „epopea” lui Miron Kiropol ar putea fi plasat în zona unei *imitatio Christi* – și, în felul acesta, în proximitatea lui Cezar Ivănescu. În fond, titlurile volumelor publicate de Kiropol în România înainte de a pleca în exil (*Jocul lui Adam*, *Schimbarea la față*, *Rosarium*) se situează în aceste coordonate.

Descinzând din poezia eminesciană și asumându-și această descendență, făcând din propria existență o experiență chistică, Cezar Ivănescu nu scrie poeme, ci invocații orgolioase dintr-un timp căzut inserate în viziuni cosmice. Or, Miron Kiropol se situează în aceste coordonate, chiar dacă orgoliul a dispărut aproape cu totul (în locul eului, o fervoare a materiei) și chiar dacă experiența chistică e mutată uneori în mitologii precreștine (într-un loc e invocată Artemis). Oricum, e la mijloc o jertfă: „Dacă universul mă îngroapă / E pentru a mă sărbători” (5-6 iunie 2015), citim într-un loc. Pe de altă parte, Kiropol nu-și face scrupule de expresivitate – el pur și simplu comunică o experiență care depășește subiectul și existența lui imediată. Coordonatele în care se înscrie această experiență nu sunt sociale, politice, morale – ci mai degrabă antropologice. Dar și așa, exemplaritatea îi este dată de unicitatea ei. O poezie puternic corelată imaginilor, visului scrie, prin urmare, Kiropol – dar nu în maniera suprarealiștilor. Pe de altă parte, deși în proximitatea livrescului, poezia lui este expresia unei naturi poetice. Referințele livresce fac parte din orizontul propriei existențe. Rilke, Jules Supervielle, Keats, Pascoli, Clemenat Marot, Apollinaire, E.A.Poe și alți poeți sunt invocați în poezia lui Kiropol din dorința de a dezvălui că propriul discurs poetic aparține unui dialog poetic; numite *prelucrări*, poemele lui Kiropol au deopotrivă osatura revanșei vizionare, a călătoriei care își asociază plânsul și rugăciunea, a plânsului care glorifică suferința, într-o revărsare necontrolată, o descătușare de energie. Tocmai de aceea, nu poeme scrie Miron Kiropol. Iar aceste dialoguri fac parte din existența lui cotidiană. Așadar, iată de ce jurnalul poetic e o epopee poetică.

Cu toate acestea, adică cu tot acest sens al întregului care angajează un subiect care iese din sine pentru a locui în cosmic și mitic, sunt câteva poeme care, citite izolat, au forța nu a materiei stelare, privite în anvergura ei, ci a unor cristale. Le citim tocmai pentru forța lor: „Nu am auzul fin, nu am vederea bună. / De nu-i adevărat, cerul să-mi spună. / Mi-e viața înghițită de potop, / Când voi muri nu știu cum să mă-ngrop, / Nu în costum cu papion la gât. / Nu marmura să-mi țină de urât. / Nu busuioc vărsând deasupra mea / Apă sfințită ca plâns de peruzea. / În viață n-am avut convoi de nuntă. / Mireasa mea a fost moarte fecundă. / Copilul ce-am avut mormânt se cascadează / În vis gonit de taina părintească. / Tatăl mi-a fost dușmanul cel mai mare. / Încă și azi, când viu, când mort mi-apare. / Îl scuipe și blestemându-l îl arunc / Din gândul c-ar putea să-mi fie prunc, / Să nască într-o viață viitoare / Din mine-mperecheat cu o năluca. / Se-așterne timpul ca întunecare / Și-ar vrea din carne să se ducă” (26 august 2015). Sau: „E periculos să scoți capul amețit pe fereastra trenului, / Așa cum e scris, / dar mai periculos e să ai nevastă și copii. / Deci pentru nimic în lume să nu-ți pui pirostriile în cap / Căci fără să știi când ești împins în groapă / Ascultă bine, ucenicule, tu, sufletul tatii, / Lumea e mică și prea mare e puterea ta de viață, / Ești fiul lui Hristos. / Să te încumeți la orice faptă de poezie, / În timp ce deșertăciune huruie împrejurul tău lumea. / Nu ești al ei, hulubașule, / Nu grohăi ca vânzătorii sufletului la bursă, / Nu te lași ademenit de Satana, / Nu născocoști vanitate. / Gonit din calea rațiunii faci minuni” (11 iulie 2015). Sau: „Poate sub pământ un arhivar se ocupă / Ca pe pământ de cei vii, / De cei morți, / De cei care se pregătesc să treacă vămile. / Un arhivar ne numără și acolo degetele, / Unghiile, câte fire de păr avem, / Câtă inimă, / Câtă trecere avem la paradis. / face dosare cu tot ceea ce ni s-a întâmplat / În viața de aici, în cea de dincolo, / O face cu adâncă aplicație, / Coccoșat peste file înnegrite / ca de pasăre de noapte zburând / După pradă. / Din când în când, milos, / Lasă o lacrimă să cadă / Spălând câte o pagină prea de tot neagră / Și pune în locul ei / Câteva rânduri despre înviere” (4 aprilie 2015).

Firește, Miron Kiropol își asumă toate aceste *abateri* de la convențiile poeziei. De aici, și excelența, și izolarea (a se citi neînțelegerea) sa. Dar poate că natura sa poetică, cumva macedonskiană, va avea totuși câștig de cauză. Poet adevărat, într-un sens care implică opțiuni

radicale pentru un fel de a fi, el refuză orice formă de socializare a poeziei, chiar și pe aceea care, specifică modernității, are în vedere strategia efectelor produse. Nu efecte poetice caută Miron Kiropol; poezia lui este chiar coborârea într-un atamor care amestecă existența și ideea, spiritul și materia, viziunile și biografia. Poate că cineva ar putea vorbi despre o criză de formare; rămas în stadiul asocial al ingenuității, Kiropol asociază poezia cu acest jurnal al existenței, epopee a unui eu deopotrivă beat și îndurerat de lume.

BIBLIOGRAPHY

- Kiropol, Miron, *La marginea focului extrem*, Prefață: Gheorghe Grigurcu, Editura Vinea, București, 2018.
- Cristea, Valeriu, Kiropol, Miron, în Academia Română, *Dicționarul General al Literaturii Române*, E/K, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005., p. 776-778.
- Diaconu, Mircea, *Miron Kiropol. Un funambul al imaterialității*, în „România literară”, nr. 44, 4-10 nov. 1998, p. 11.
- Diaconu, Mircea, *Poezi din exil (Al. Lungu, Miron Kiropol)*, în „Convorbiri Literare”, nr. 12/1997.
- Grigurcu, Gheorghe, *Stihia Miron Kiropol*, în „România Literară”, nr. 1-2, 2015, p. 25.
- Livescu, Cristian, *Miron Kiropol, căutătorul de miracole în profunzimi de ființă*, în „Convorbiri Literare”, nr. 3 (279), martie 2019, p. 70-75.
- Pop, Ion, *Miron Kiropol*, în *Poezia românească neomodernistă*, Editura Școala Ardeleană, Cluj-Napoca, 2018, p. 628-632.
- Pop, Ion, *Kiropol Miron*, în Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu, *Dicționarul Scriitorilor Români*, D-L, Editura Fundației Culturale Române, București, 1998, p. 703-705.
- Simion, Eugen, *Un poet creștin*, în „România Literară”, nr. 26/1990.